

Про значення дистанційного зондування Землі та ГІС для оцінювання внеску діючих та колишніх військових полігонів в розбудову національної культурно-екологічної мережі та попередження втрат біорізноманіття (тези)

В.Придатко

Український центр менеджменту землі та ресурсів, Київ

Оцінювання прямого внеску діючих та колишніх військових полігонів в Україні у справу збереження біорізноманіття та у розвиток національної культурно-екологічної мережі продовжується і, очевидно, найближчим часом матиме нові перспективи, зокрема, у зв'язку з активним застосуванням ГІС та даних дистанційного зондування Землі (ДЗЗ). Відомо, що навіть на загальнодоступних зображеннях (наприклад, MODIS, NOAA), найбільші з цих поверхонь іноді є схожими на заповідні території. Це через те, що за багатьма показниками вони відрізняються від інших, сусідніх поверхонь, на яких багато років мала місце господарська/сільськогосподарська діяльність. З причин режимності на територіях військових полігонів був і залишається також довшим період відносного спокою, на який активно реагують мігруючі види хребетних тварин, зокрема, птахи й ссавці, в тому числі, внесені до Червоної Книги України та до переліків видів, що охороняються за міжнародними угодами й програмами.

Історично складалось так, що полігони сприяють утворенню біля себе територій, що працюють як буферні зони заповідників. Раніше нами вже було показано (із використанням космоснімків Landsat 4, Terra ASTER), що степовий «острів» природної території і, одночасно, колишній військовий полігон "Караларський" що у Криму, майже не зазнав суттєвих змін з 1988 р. по 2001 р., і сьогодні зазначена мало змінена поверхня в цій частині Керченського півострова значно перевищує площу заснованого в 1988 р. однойменного ландшафтного заказника. Звідси, розширення території заказника "Караларський" мало б під собою сьогодні нові додаткові підстави (Придатко та ін., 2003) ¹.

Для попередження ризиків втрати біорізноманіття на діючих військових полігонах, військовими екологами вже сьогодні може бути врахований перелік домінуючих факторів негативного впливу на біорізноманіття та на види-індикатори, навіть якщо такі дані були отримані на сусідніх із полігонами територіях. Наприклад, експертами проекту ЮНЕП-ГЕФ "Індикатори біорізноманіття для національних потреб" (BINU), який зараз впроваджується в Україні, попередньо визначено, що для 128 видів-індикаторів біорізноманіття агроландшафтів (рослини, комахи, птахи, ссавці) сьогодні домінують наступні негативні фактори: зміни у землекористуванні (38%), незадовільне управління природокористуванням (16%), пряма експлуатація ресурсу території (9%), втрата середовищ існування (7%), токсикація (7%), фрагментація (7%), турбування (6%), інші (10%). Частково, сліди дії цих та інших негативних факторів вже зараз можуть бути нанесені на тематичні карти полігонів, побудовані із застосуванням даних ДЗЗ. Це мало б дуже велике значення, якщо б стосувалось, в першу чергу, полігонів, які в перспективі будуть перетворені в об'єкти національної культурно-екологічної мережі. Можливості ГІС-аналізу для класифікації території за напрямками змін її поверхні в часі вже були нами продемонстровані на прикладі колишнього військового полігону "Калинівський" <http://www.ulrnc.org.ua/events/2001/111501_ua.html>, сьогодні перетвореному в регіональний ландшафтний парк, і який може увійти потім в національний природний парк "Сиваський".

¹ Придатко В.І., Карпенко С.О., Личак О.І., Вацет О.В., Пархісенко Я.В. Застосування даних ДЗЗ (Landsat 7 ETM+, Terra ASTER) для стартового оцінювання масштабів островізації та відновлення природних територій Кримського півострова - Ученые записки Таврического национального университета им.В.И.Вернадского. Том 16 (55), №2: Серия «География». Симферополь, 2003. Стр.151-160.